

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกในโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ของประชาชน เทศบาลตำบลจ่อหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าจากเอกสาร ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเรียบเรียง ให้เกิดความรู้ความเข้าใจของ ประชาชนตำบลจ่อหอ ที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลจ่อหอ และการเข้าร่วมในการเป็นสมาชิกของกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ของประชาชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดี และเพื่อให้เกิดการพัฒนา แก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

1. แนวคิด และทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. การดำเนินการเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน

1. แนวคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้มีผู้ศึกษาไว้หลายแนวทางต่าง ๆ กัน พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1.1 สุจินต์ ดาววีระกุล กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการกระทำที่ประชาชนมีความสมัครใจ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงเพื่อตัวประชาชนเอง และมีส่วนดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ที่ปรารถนา (สุจินต์ ดาววีระกุล, 2527, หน้า 18)

1.2 ไพรัตน์ เตชะรินทร์ กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดคือ (ไพรัตน์ เตชะรินทร์, 2527, หน้า 6-7)

- 1.2.1 ร่วมศึกษาสาเหตุของปัญหา
- 1.2.2 ร่วมกำหนดรูปแบบในการแก้ไข
- 1.2.3 ร่วมวางแผนนโยบายและแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม

1.3 สุวิทย์ ยิ่งวรพันธุ์ ได้จำแนกการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารส่วนตำบลไว้ดังนี้ (สุวิทย์ ยิ่งวรพันธุ์, 2542, หน้า 61-62)

- 1.3.1 การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง
- 1.3.2 การเสนอปัญหาและความต้องการของสมาชิกกองทุน
- 1.3.3 การเสนอแนะแนวทางในการบริหารงานของกองทุน

1.4 สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน

สภา

สถาบันราชภัฏ และทบวงมหาวิทยาลัย (2546, หน้า 114) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชน สามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจ ในการกำหนด นโยบายพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนใน การควบคุมประเมินผล โครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมว่ามี 2 ลักษณะ คือ

1.4.1 การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การคิดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

1.4.2 การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือ ชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอื่น จะก่อให้เกิดกระบวนการ และ โครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับ ผลประโยชน์จากการพัฒนา

การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชน มีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคต ของตนเอง

1.5 นรินทร์ชัย พัฒนพงศ์ (2546, หน้า 4) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมี อิสระภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและ การเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

2. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่าหมายถึง เกี่ยวข้องกับ จิตใจ และอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) จนเป็นเหตุให้เร้าใจ ให้กระทำการ(Contribution)เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่ม และทำให้เกิดความรู้สึกร่วม รับผิดชอบกลุ่มด้วย นอกจากนี้ยังเห็นว่าการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 6 ประการ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2527, หน้า 183)

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน
2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจต่อกัน
3. ความตกลงร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในแนวทางที่ปรารถนา
4. ความศรัทธาต่อบุคคลหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์
5. ความเกรงใจ
6. สิ่งที่มีอำนาจเหนือกว่าการบีบบังคับ

ทฤษฎี คัมไชน้ำ ได้รวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ประการคือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิด สร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผล การปฏิบัติงาน ขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
2. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายรับ โอกาส และได้ใช้โอกาส ที่ได้รับ แสดงออกซึ่งความรู้สึกรู้สึกคิด แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขามี แสดงออกซึ่ง สิ่งที่เขาต้องการ แสดงออกซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญ และแสดงออกซึ่งวิธีแก้ไขปัญหา และลงมือ ปฏิบัติโดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด
3. การมีส่วนร่วมของประชาชนคือ คือ กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชัก นำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกัน (ทฤษฎี คัมไชน้ำ, 2540ก, หน้า93)

ณรงค์ ศรีสวัสดิ์ เห็นว่าปัจจัยที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางสังคมของบุคคล คือ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพและที่อยู่อาศัย (ณรงค์ ศรีสวัสดิ์, 2525, หน้า43)

3. การดำเนินการเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 ได้ให้ความหมายของ “กองทุน” หมายความว่า กองทุนหมู่บ้านอีกทั้งชุมชนเมือง ตามเงื่อนไขที่ คณะกรรมการกำหนดให้เป็นหมู่บ้าน ตามระเบียบนี้

3.1 ความหมายของคำในระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หมายถึง กองทุนในระดับชาติ

กองทุน หมายถึง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการ กำหนดให้เป็นหมู่บ้านตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

หมู่บ้าน หมายถึง หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครอง ท้องที่

ชุมชนเมือง หมายถึง ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา เทศบาล ในเขตปกครองท้องที่พิเศษและชุมชนอื่น

คณะกรรมการกองทุน หมายถึง คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหรือคณะกรรมการ กองทุนชุมชนเมืองต่างๆ

หุ้น หมายถึง การออมทรัพย์ในรูปแบบหนึ่ง โดยมูลค่าของหุ้นให้เป็นไปตามที่ กองทุนกำหนด

เงินฝากสัจจะ หมายถึง เงินที่สมาชิกฝากหรือออมไว้กับกองทุนตามแต่จะตกลงกัน โดยถือว่าเงินออมเป็นเงินสะสมจะถอนหรือปิดบัญชีได้ต่อเมื่อพ้นสภาพการเป็นสมาชิก

เงินรับฝาก หมายถึง เงินรับฝากประเภทอื่นนอกเหนือจากฝากสัจจะ

3.2 ความเป็นมาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

เมื่อพูดถึงกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแล้ว เชื่อว่าหลายฝ่ายกลัวจับตามองว่าผลการดำเนินงานที่เน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการนั้นจริงๆแล้ว ได้ผลเป็นอย่างไร เนื่องจากกองทุนดังกล่าวเป็นแนวคิดใหม่ที่เริ่มใช้เมื่อไม่นานมานี้ ซึ่งเป็นนโยบายในการพัฒนาประเทศเพื่อจัดความยากจนให้หมดสิ้น

กองทุนหมู่บ้านเทศบาลตำบลจ้อหอดได้ก่อตั้งมาพร้อมกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อพ.ศ. 2544 ในรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร เพื่อแก้ปัญหาความยากจน ที่ทางรัฐบาลได้มีนโยบายออกมา โดยได้ให้เงินลงทุนแก่หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1,000,000 บาท และให้แต่ละหมู่บ้านจัดตั้ง เป็นกองทุนหมู่บ้าน และได้ให้ลูกบ้านที่มีรายได้น้อยได้มากู้ยืมเงินไปประกอบอาชีพ หรือประกอบกิจการภายในหมู่บ้าน และทางกองทุนหมู่บ้าน เองก็ได้ให้ลูกบ้านมากู้ยืมไปประกอบกิจการของลูกบ้านเองมาเป็นเวลาหลายปี

3.3 การดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน

การดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านได้ทำกันมาแล้วจากปีพ.ศ. 2544 มาจนถึงปัจจุบันนี้ก็เป็นระยะเวลาที่นานพอสมควร และทางกองทุนเองก็มีขั้นตอนการดำเนินงาน โดยทางกองทุนเองจะต้องมีการศึกษารายละเอียดให้ชัดเจนเสียก่อน จากการกำหนดของรัฐบาลก่อนที่จะลงมือปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

3.3.1. ทำความเข้าใจในโครงการกองทุนหมู่บ้าน

รัฐบาลได้กำหนดนโยบายจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองโดยมีหลักสำคัญเพื่อเป็นแหล่งเงินในการลงทุน สร้างงาน สร้างอาชีพ เสริมรายได้ เป็นแหล่งเงินทุนของหมู่บ้านที่เป็นลักษณะเงินทุนหมุนเวียน เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ที่จะคิดเอง ทำเอง แก้ไขปัญหาเอง โดยที่ภาครัฐบาลเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษา แนะนำทางวิชาการเท่านั้นและเป็นการพัฒนาสังคมที่จะนำไปสู่สังคมที่ยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะต่อไป

3.3.2 เตรียมความพร้อมในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน

ประชาชนในหมู่บ้านจะต้องร่วมมือกันเพื่อเตรียมความพร้อม ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านตามขั้นตอน คือสร้างจิตสำนึก และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เลือกสรรคนดี เป็นกรรมการกองทุน ประชาชนร่วมกันคัดเลือกคนดีมีคุณสมบัติ เป็นคณะกรรมการกองทุนเพื่อบริหารกองทุนหมู่บ้าน

3.3.3 การจัดทำระเบียบข้อบังคับของกองทุน

เมื่อคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนเสร็จเรียบร้อยแล้ว คณะกรรมการกองทุนและประชาชนร่วมกันจัดทำระเบียบข้อบังคับ หลักเกณฑ์ และวิธีบริหารกองทุน

3.4 การกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้าน มีหลักในการพิจารณา ดังนี้

จากการเขียนโครงการเพื่อขอกู้ ความเป็นไปได้ของโครงการที่ขอกู้ ด้านตัวบุคคล หลักค้ำประกันเงินกู้ ขึ้นอยู่กับระเบียบข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้านอย่างไร กู้ตามหลักการพิจารณา คือ ถ้าเป็นบุคคลค้ำประกัน ต้องดูว่าผู้ค้ำประกันมีคุณสมบัติเหมือนกับผู้กู้ โดยบุคคลหนึ่งไม่ควรค้ำประกันเกิน 2 คน

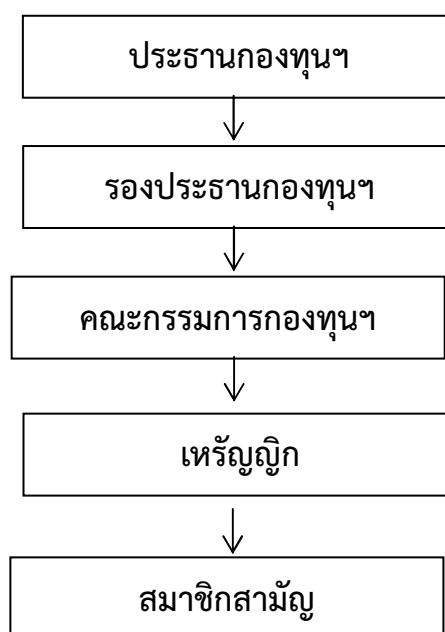
3.5 การติดตามหลังการกู้เงินของสมาชิก

เมื่อสมาชิกได้รับเงินกู้และนำไปดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ แล้ว คณะกรรมการกองทุนมีการติดตาม ตรวจสอบ ให้คำแนะนำการดำเนินงานของสมาชิกอย่างต่อเนื่อง ติดตาม ตรวจสอบการใช้เงินกู้ การแจ้ง และเร่งรัดหนี้เงินกู้ เป็นการเตือนให้สมาชิกได้ทราบที่ต้องเตรียมชำระเงินคืน เมื่อถึงระยะเวลาที่กำหนด การติดตามหนี้เงินกู้ เมื่อสมาชิกไม่ชำระหนี้ตามกำหนดต้องมีการติดตามสมาชิกรายนั้น เพื่อให้ทราบสาเหตุที่ไม่ชำระว่าเกิดจากสาเหตุใด แล้วกำหนดมาตรการกับสมาชิกรายนั้นตามแต่เหตุผล

3.6 โครงสร้างขององค์กร

วิธีการคัดสรรหาคณะกรรมการของกองทุนได้จัดทำเวทีชาวบ้าน และทำการประชุมร่วมกันในหมู่บ้านและการคัดเลือกบุคคลเข้ามาทำหน้าที่ต่างๆในกองทุน หมู่บ้านนั้นบริหารโดยประธานกองทุน (เป็นสมาชิกกองทุนที่ได้รับการแต่งตั้ง) มีรองประธานกองทุน มีคณะกรรมการกองทุนซึ่งประธาน รองประธาน และคณะกรรมการจะเป็นผู้อนุมัติเงินกู้ให้แก่สมาชิก มีเหรียญกษาปณ์ที่ทำหน้าที่ฝ่ายบัญชี ส่วนสมาชิกนอกเหนือจากนี้เป็นสมาชิกสามัญที่ไม่มีหน้าที่พิเศษ

ดังภาพที่ 2-1

ภาพที่ 2-1 แสดงภาพโครงสร้างขององค์กร

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ไชยยศ พชรพล และคณะ(ม.ป.ป.:บทคัดย่อ) ได้วิจัยการประเมินโครงการแก้ไข ปัญหาความยากจน อำเภอเมือง จังหวัดยะลา พบว่าครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ มีความพึงพอใจ ต่อโครงการ ต่อผู้ให้บริการ ตามโครงการสูงมาก และโครงการทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นเกือบ ทุกครัวเรือน จึงทำให้โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน ของอำเภอเมือง จังหวัดยะลา จึงประสบความสำเร็จสูง

สุวัจน์ แก้วพรม และคณะ (2537:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยบทบาทของธนาคาร หมู่บ้านในการแก้ไขปัญหาของชนบท อำเภอสวี จังหวัดชุมพร พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการออมเงิน หรือเป็นสมาชิกธนาคารหมู่บ้านได้แก่ โอกาสทางเลือกในการออมเงิน ความต้องการความมั่นคงของ ตนเองและครอบครัวรูปแบบและระบบการบริหารการเงิน การช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่ง กันและกัน และผลประโยชน์จากการฝาก การกู้เงินและทำธุรกิจชนบท

มนูญ สอนเกิดและสุทธิรักษ์ หงสมัต (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาคความยากจนระดับครัวเรือน เพื่อการพัฒนา เศรษฐกิจชุมชนแบบ พอเพียง พบว่ายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาคความยากจนของครัวเรือน มีองค์ประกอบ 4 ด้านได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านความพร้อม ด้านการสนับสนุน ด้านการมีส่วนร่วม และผลการ ดำเนินงานยุทธศาสตร์ การแก้ไขปัญหาคความยากจนของครัวเรือน เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน แบบพอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานยุทธศาสตร์ การแก้ไขปัญหาคความยากจนของครัวเรือน มี 3 ด้านคือ ด้านการสนับสนุน ด้านความพร้อม และ ด้านการบริหารจัดการ ส่วนด้านการมีส่วนร่วมไม่มีความสัมพันธ์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วม ของคณะกรรมการไม่มีผลต่อการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพอาจเป็นเพราะคณะกรรมการมี การแบ่งงานกันทำอย่างชัดเจน ทำให้มองประเด็นการมีส่วนร่วมไม่เด่นชัด

กรมการพัฒนาชุมชน (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการวัดผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงาน โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน(กช.คจ.) พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้าน(กม.) ผู้รับผิดชอบการบริหารจัดการเงินทุนของหมู่บ้านได้รับฝึกอบรมเตรียมความพร้อม และสามารถนำความรู้ที่ได้รับจาก การฝึกอบรมและการแนะนำของเจ้าหน้าที่ ไปใช้ประโยชน์ในการบริหารโครงการ และเงินทุนยัง อยู่ครบถ้วน และมีความสามารถในการจัดลำดับบัญชีครัวเรือนยากจน เป้าหมายและหมุนเวียนให้ ครัวเรือนยืมไปประกอบอาชีพ ครัวเรือนส่วนใหญ่นำเงินยืมไปประกอบอาชีพตามโครงการที่เสนอ และสามารถคืนเงินยืมได้ตามกำหนด และมีรายได้เพิ่มขึ้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

กิม ภคเมธาวี (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องภาพรวมองค์กรการเงิน ชุมชนและกระบวนการจัดการกองทุนหมู่บ้าน จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยศึกษาจากการสำรวจ กองทุนของรัฐบาลที่สนับสนุนชุมชนระหว่างปี 2520-2544 ในจังหวัดนครศรีธรรมราชทั้งสิ้น 56 กองทุนผลการวิจัยพบว่านโยบายและแนวปฏิบัติของกองทุนหมู่บ้านนับเป็นรูปธรรมของการพัฒนา ประเทศที่น่าภูมิใจปัญหาท้องถิ่นมาบูรณาการให้สอดคล้องกับการกระจายอำนาจให้ชุมชน และเพิ่ม ประสิทธิภาพการจัดการของรัฐ โดยการปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดิน ให้ชุมชนเป็นผู้กำหนด ทิศทางการพัฒนาตนเอง การศึกษาศักยภาพองค์กรการเงินชุมชน 20กรณี ในภาคใต้และ สถานะภาพ

ขององค์การการเงินชุมชนและกองทุนที่รัฐดำเนินการในจังหวัดนครศรีธรรมราช จึงเป็นประโยชน์โดยตรงในการประสานเชื่อมโยงเรื่องต่างๆ เหล่านี้เข้าด้วยกัน โดยมีกรอบแนวทางในการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์การการเงินชุมชน (รวมทั้งกองทุนหมู่บ้านด้วย) ใน 3 ประเด็นสำคัญคือ 1) กระบวนการและระบบจัดการที่มีคุณภาพขององค์การการเงินชุมชน 2) ศักยภาพของชุมชนในการดูแลตนเอง และ 3) การบูรณาการสรรพกำลังของสังคมในเชิงโครงสร้างและกระบวนการจัดการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

ดุซงกี สินเจมศิริ และคณะ (2545 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาดูงานกลุ่ม (Group Project) เรื่องนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พบว่า การดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีผลความก้าวหน้าระดับสูง จัดตั้งกองทุนได้ร้อยละ 98 เป้าหมาย และจัดสรรเงินกองทุนแล้ว ร้อยละ 97 ของเป้าหมาย และได้ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ใน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และจังหวัดภูเก็ต โดยคัดเลือกหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จและมีปัญหา จังหวัดละ 2 หมู่บ้านๆ ละ 2 ชุมชน จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีหลายด้าน คือ ด้านความพร้อมของชุมชน ภาวะผู้นำของคณะกรรมการ กระบวนการดำเนินการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงสร้าง และหน้าที่ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประสิทธิภาพของคณะกรรมการบริหารกองทุน การมีส่วนร่วมของประชาชน ความพึงพอใจของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และผลกระทบในเชิงบวกต่อประชาชนในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

กรมการพัฒนาชุมชน (2545 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยประเมินสถานการณ์กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. สถานการณ์การกู้เงินกองทุน ส่วนใหญ่กู้ในวงเงิน 10,000 – 20,000 บาท ระยะเวลาการกู้ 12 เดือน นำไปลงทุนในอาชีพหลักของครอบครัว
2. พฤติกรรมการลงทุน ผู้กู้ส่วนใหญ่ ร้อยละ 79 นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์
3. ความสามารถในการชำระหนี้ ผู้กู้ร้อยละ 70.70 มีกำหนดชำระครั้งเดียว ร้อยละ 89.10 มีการคืนตามกำหนด โดยแหล่งเงินที่นำมาชำระ ร้อยละ 63 นำเงินรายได้จากการลงทุนมาชำระคืน ร้อยละ 19.10 นำเงินสะสมของครอบครัวมาชำระคืน ร้อยละ 10.10 นำเงินรายได้จากกิจการอื่นของครอบครัวมาชำระคืน และร้อยละ 7.00 กู้ยืมจากแหล่งอื่นมาชำระหนี้เงินกองทุนหมู่บ้าน
4. สถานการณ์อาชีพ ผลตอบแทนในการประกอบอาชีพที่ลงทุนด้วยเงินกู้ ร้อยละ 53.20 ได้รับผลตอบแทนค่อนข้างดี ร้อยละ 34.20 ได้รับผลตอบแทนดี ร้อยละ 4.50 ไม่ได้รับผลตอบแทนเลย
5. สภาพแวดล้อมด้านอาชีพ ร้อยละ 65.90 ตอบว่ากิจการที่ผู้กู้ลงทุนนั้นมีคนอื่นในหมู่บ้านประกอบกิจการนั้นเป็นอาชีพอยู่ด้วย และมีภาครัฐ เอกชนให้การสนับสนุนด้านการตลาด กิจกรรมที่ผู้กู้เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด คือ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนที่ประกอบอาชีพเหมือนกัน

6. การบริหารจัดการกองทุน พบว่ากรรมการเอาใจใส่และมีบทบาทดีมากในการเรียกเก็บเงินคืน การอนุมัติเงินกู้รายใหม่ การติดตามการลงทุน และมีการนำดอกผลจากการดำเนินงานไปจัดสวัสดิการที่เป็นประโยชน์ต่อคนในชุมชน

7. ผลของนโยบาย ทำให้บรรยากาศในหมู่บ้านดีกว่าเดิม มีการประชุมหารือเรื่องส่วนรวมการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ ระหว่างผู้นำชุมชน การปรึกษาหารือในการประกอบอาชีพ

8. ความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบาย เป็นนโยบายที่ดี น่าสนับสนุน ช่วยให้คนยากจนมีแหล่งเงินทุนหมุนเวียนช่วยสร้างอาชีพ ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ระบบบริหารจัดการกองทุน
เชษฐา ทานกระโทก และคณะ(2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องผลกระทบโครงการกองทุนหมู่บ้านต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการปกครอง กรณีศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางที่ดีขึ้นแม้ว่าอาจมีหนี้สินมากขึ้น แต่เป็นหนี้สินที่เป็นการลงทุนพัฒนาอาชีพ มีรายได้มากขึ้น ทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น

2. ผลกระทบทางด้านสังคม กองทุนหมู่บ้านทำให้เกิดความสามัคคี ร่วมกันทำงานทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมก่อให้เกิดความผาสุกในสังคม

3. ผลกระทบด้านการปกครอง กองทุนหมู่บ้านทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น มีจิตสำนึกในสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อชุมชนของตนเองมากขึ้น มีศักยภาพที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน

เถกิงศักดิ์ ยกศิริ(2545) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอสุโขทัย จังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาจากการสอบถามประชาชนในหมู่บ้าน ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นต่อโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก คณะกรรมการกองทุน สมาชิกผู้กู้เงินและสมาชิกกองทุน เห็นด้วยต่อโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนตัวแปร เพศ อายุ ระดับการศึกษาสถานภาพ จำนวนบุคคลในครัวเรือนและอาชีพ กู้ยืมเงินมาลงทุนต่างกัน จะมีความเห็นด้วยต่อโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ไม่แตกต่างกัน สำหรับปัญหาและอุปสรรค ของการกู้เงินกองทุน ได้แก่ความไม่เสมอภาคในกลุ่มของคณะกรรมการกับสมาชิกที่ไม่ทำตามข้อตกลงที่วางไว้ ไม่โปร่งใสในการบริหารจัดการตลอดจนผู้กู้ไม่ส่งเงินตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

พัชร วาริพัฒน์ (2546) ศึกษาการจัดการกองทุนภายในหมู่บ้านไสรักษ์ หมู่ 8 ตำบลกะหรอ กิ่งอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ สภาสภาแพ การสังเกต แบบสำรวจ ศึกษาจากเอกสาร ศึกษางานชุมชนต้นแบบ จัดกลุ่มเสวนา จัดเวทีชาวบ้าน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีสภาพบริบทโดยทั่วไปเอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานกองทุนต่างๆ ในแง่ความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นไปในแนวราบ มีวัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงาม มีผู้นำรับผิดชอบ มีไฟฟ้า น้ำประปา ถนน สาธารณะชุมชนที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานพอสมควรและมีปัจจัยอื่นอีกที่ทำให้กองทุนดำรงอยู่ได้พร้อมกับเติบโตขึ้นเรื่อยๆ คือผู้นำชุมชนและกรรมการที่ดีมีคุณธรรม เสียสละเวลาเพื่อส่วนรวมรวมทั้งกลุ่มมีกฎระเบียบที่ยึดถือปฏิบัติ สมาชิกให้ความร่วมมือในกิจกรรมกลุ่มมีระบบบัญชี

การเงินชัดเจน ในส่วนการพัฒนาอาชีพเสริมไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากสมาชิกมีอาชีพหลักที่ค่อนข้างมั่นคง ขาดความรู้ในธุรกิจและวัตถุดิบ ทำให้คิดพัฒนากิจกรรมกองทุนให้สมบูรณ์เรียบร้อยก่อนพัฒนาเรื่องอื่น เห็นได้ชัดว่ากองทุนในหมู่บ้านไสรักษ์ได้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนในหลายด้านคือด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนคือ การบริหารเงินให้สมาชิกไปพัฒนางานหลักและหาอาชีพส่วนบุคคล มีการทำงานเป็นทีม เห็นคุณค่าของตนเอง และชุมชนที่อาศัยอยู่ สร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจได้ระดับหนึ่ง พัฒนาประเทศชาติพัฒนาได้ส่วนหนึ่งด้วย

อุมาพร กล่อมทองสุข (2546) ได้ทำการศึกษาความพอใจของประชาชนที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านต่อนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง: ศึกษากรณีเฉพาะกรณีจังหวัดอ่างทอง โดยรวบรวมจากการสำรวจแบบสอบถามจากประชาชนที่เป็นสมาชิกกองทุนที่เข้าร่วมโครงการที่ได้รับเงินกู้ยืม ผลการศึกษาพบว่าระดับความพึงพอใจของประชาชน/สมาชิกกองทุนต่อโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยภาพรวมจะมีความพึงพอใจรับสูง เพราะผลลัพธ์จากการกู้ยืมเงินให้ประชาชน/สมาชิกกองทุนมีรายได้เพิ่มขึ้น ทำให้ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าประชาชน/สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีอายุต่างกัน และอาชีพต่างกัน มีความพึงพอใจแตกต่างกัน ส่วนเพศ ระดับการศึกษา สถานภาพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้และจำนวนเงินยืมจากกองทุนฯ มีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน